

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ครูเป็นผู้มีบทบาทอย่างสำคัญยิ่งในการจัดกิจกรรมการสอนในห้องเรียน ครูเป็นผู้นำและเป็นผู้มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามเจตนาที่วางไว้ (กรมสามัญศึกษา, 2511) ดังนั้น พฤติกรรมต่างๆ ของครูที่เกิดขึ้นในห้องเรียน จึงมีส่วนสำคัญและมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งสิ้น

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2528) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ว่า

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำทุกอย่างที่เกิดขึ้นในสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว และไม่ว่าบุคคลอื่นจะสังเกตเห็นการกระทำที่เกิดขึ้นหรือไม่ ก็ถือว่าเป็นพฤติกรรมทั้งสิ้น เช่น การยิ้ม การหัวเราะ การเขียน การอ่าน การตั้งใจ การเสียใจ ฯลฯ นักจิตวิทยาได้แบ่งพฤติกรรมต่าง ๆ ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. พฤติกรรมภายนอก หมายถึง การกระทำที่เกิดขึ้นแล้วบุคคลอื่นสามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจน เช่น การเดิน การวิ่ง การพูด ฯลฯ พฤติกรรมลักษณะนี้สามารถวัดได้โดยตรงและง่าย เพราะสัมผัสได้โดยตรงด้วยอวัยวะรับสัมผัสทั้งห้า
2. พฤติกรรมภายใน หมายถึง การกระทำที่เกิดขึ้นแล้วบุคคลอื่นไม่สามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจนด้วยตนเอง ต้องอาศัยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์หรือวิธีการศึกษาบางอย่างมาวัดจึงสามารถทราบถึงการกระทำนั้นได้ว่าเป็นการเกิดขึ้นแล้วหรือกำลังเกิดขึ้น พฤติกรรมภายใน ได้แก่ ความรู้สึก การรับรู้ การคิด หรือการตัดสินใจ เป็นต้น

คาร์เตอร์ วี กูด (Good, 1959) ได้เห็นความหมายเกี่ยวกับการสอนเป็น 2
นัยคือ

1. การสอน หมายถึง การกระทำอันเป็นการอบรมสั่งสอนนักเรียนตามสถานศึกษาโดยทั่ว ๆ ไป
2. การสอน หมายถึง การจัดสภาพการณ์ สถานการณ์ หรือกิจกรรมเพื่อช่วยให้ นักเรียนหรือผู้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเกิดการเรียนรู้โดยง่าย

ชม ภูมิภาค (2516) กล่าวว่า การสอน หมายถึง การกระทำของครูเพื่อให้
เด็กนักเรียนเกิดผลตามความมุ่งหมายที่การศึกษาได้วางเอาไว้

จึงพอสรุปได้ว่า พฤติกรรมการสอน คือ การกระทำหรือกิจกรรมที่ครูแสดงออก
เพื่อมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ เจตคติ และทักษะตามจุดประสงค์ที่วางไว้รายวิชาต่าง ๆ

ความสำคัญของพฤติกรรมการสอน

ธีรยุทธ์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2524) ได้กล่าวถึงความสำคัญเกี่ยวกับพฤติกรรมการ
การสอนไว้ดังนี้

1. พฤติกรรมการสอนของครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
2. สมรรถภาพเป็นผลรวมของความรู้ ทักษะ เจตคติ และอุปนิสัยหรือบุคลิกภาพที่ก่อให้เกิดความสามารถในการกระทำ หรือแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่พึงประสงค์ได้ ครูที่ดีและมีประสิทธิภาพในการสอนจึงจำเป็นต้องมีสมรรถภาพด้านการปฏิบัติการสอน
3. พฤติกรรมการสอนของครูแสดงออกได้หลายลักษณะต่างๆ กัน การที่ได้ทราบพฤติกรรมการสอนของครูที่เป็นอยู่ปัจจุบัน จะช่วยให้ทราบแนวโน้มของพฤติกรรมการสอนของครูว่าเป็นในทิศทางที่พึงประสงค์ตามหลักการหรือไม่ อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนและควบคุมพฤติกรรมการสอนของครูได้

4. ความเข้าใจแนวคิดของบทบาทและเข้าใจตนเองจะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของครูได้ดีขึ้น

5. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพ สาเหตุแห่งพฤติกรรมการสอนของครู ด้านการปฏิบัติการสอน จะช่วยให้ครูปรับปรุงแก้ไข ควบคุม และพัฒนาพฤติกรรมการสอนของคนได้

เบลแลค (Bellack) (อ้างใน กรัณย์ เสงพานิช, 2528) กล่าวว่า พฤติกรรม การสอนของครูในชั้นเรียน จะมีอิทธิพลต่อตัวนักเรียนเป็นอย่างมาก โดยจะมีผลต่อประสิทธิภาพ การเรียนรู้ และพฤติกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียน ได้แบ่งอิทธิพลของครูในชั้นเรียนออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. อิทธิพลทางอ้อม หมายถึง พฤติกรรมที่ครูแสดงออกมาแล้วทำให้นักเรียน ตอบสนองในลักษณะใดก็ได้ อิทธิพลทางอ้อมจะเกิดขึ้นถ้าครูแสดงพฤติกรรมออกในทางนอ กยอมรับขยายความหรือสนับสนุนความคิดเห็น และความรู้สึกของนักเรียน ชม หรือให้กำลังใจ ถามคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2. อิทธิพลทางตรง หมายถึง ธีรียาที่ครูแสดงออกมาแล้วจะทำให้นักเรียน ตอบสนองโดยการแสดงพฤติกรรมไปในทางที่ครูต้องการอย่างเลี่ยงไม่ได้ อิทธิพลประเภทนี้ จะเกิดขึ้นเมื่อครูบรรยายหรือแสดงความคิดเห็นฝ่ายเดียว เมื่อครูแนะนำ ออกคำสั่ง ตีเตือน ว่ากล่าว เพื่อให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรม

ลักษณะของพฤติกรรมการสอน

เบลแลค (Bellack, 1963) ได้แบ่งลักษณะพฤติกรรมการเรียนการสอนใน ชั้นเรียนระหว่างครูนักเรียนออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมทางวาจา (Verbal Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่ครูและ นักเรียนแสดงออกเพื่อสื่อความหมายระหว่างกัน โดยการพูดหรือการอ่านออกเสียง

2. พฤติกรรมที่ไม่ใช้วาจา (Non - Verbal Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่ครูและนักเรียนไม่ได้แสดงออกทางวาจา แต่เป็นการแสดงออกทางท่าทาง

บาเรล (Baral, 1969) กล่าวว่า พฤติกรรมการสอนของครูมีหลายด้าน เช่น ด้านลักษณะส่วนตัวกับอาชีพ ด้านการพูดกับแบบของภาษา ด้านการเตรียมการสอน ด้านการประเมินค่า ด้านแรงจูงใจ ด้านวินัย ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ด้านการบรรยาย ด้านการถามตอบ ด้านการให้งานปฏิบัติ ด้านการใช้อุปกรณ์ ด้านการให้สิ่งเสริมแรง ด้านการทบทวน ด้านการถ่ายโยง ด้านการอนุมานกับการแก้ปัญหา ด้านการอภิปราย ด้านการรายงาน ด้านการสอนให้เหมาะกับบุคคลและด้านทักษะทั่วไป

สตีดอลสกี (Stedolsky, 1984) ได้กล่าวไว้ว่าพฤติกรรมของครูที่ใช้ในการศึกษาหรือประเมินประสิทธิภาพการสอนนั้น ควรประกอบด้วยบุคลิกภาพของครูเอง การเตรียมการสอน เทคนิคการสอน ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่จะทำการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ปฏิกริยาของนักเรียน การปรับวิธีการสอนให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ประสิทธิภาพในการสื่อสาร การจัดชั้นเรียน และองค์ประกอบอื่นทางด้านวิชาชีพ

บีนวดี จิวนรารักษ์ (2519) ได้จัดกระบวนการสอนของครูแต่ละคนที่ส่งเสริมการเรียนในห้องเรียน 9 ลักษณะคือ

1. ด้านคุณลักษณะส่วนตัว หมายถึง พฤติกรรมของผู้สอนที่แสดงออกขณะสอนแต่ละพฤติกรรมเป็นส่วนประกอบของบุคลิกภาพของผู้สอนที่ดี เช่น สนใจผู้เรียนโดยทั่วถึงกัน มีอารมณ์มั่นคง
2. ด้านคุณภาพภาษาของเสียง หมายถึง พฤติกรรมของผู้สอนเกี่ยวกับการใช้ภาษาพูด (Verbal Behavior) การใช้กิริยาอาการที่มีความหมายทางการสื่อสาร (Non-verbal behavior) รวมทั้งการใช้สำเนียงในการพูดอย่างเหมาะสมและถูกต้อง
3. ด้านการเตรียมการสอน หมายถึง ผู้สอนสามารถกำหนดจุดจุดหมายในการสอนพร้อมทั้งวางแผนเสนอเนื้อหาในบทเรียน และจัดกิจกรรมหรืออุปกรณ์ได้เหมาะสมและสอดคล้องกัน
4. ด้านเนื้อหา หมายถึง สามารถเลือกเนื้อหาได้เหมาะสม ถูกต้อง แม่นยำ น่าสนใจมาใช้

5. ด้านแรงจูงใจและการเสริมแรงทางการเรียน เช่น มีพฤติกรรมดึงดูดความสนใจ ส่งเสริมให้กำลังใจให้รักความก้าวหน้า
6. ด้านประเมินผลการสอนและการเรียน เป็นการช่วยเหลือปรับปรุงการเรียนของผู้เรียน ปรับปรุงการสอนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เช่น การให้การสังเกต การซักถาม การทดสอบย่อย ๆ
7. ด้านการควบคุมวินัย เป็นการควบคุมผู้เรียนให้มีพฤติกรรมไปในแนวทางที่ครูหวัง
8. ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เช่น การทำให้ความเป็นกันเอง ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นซักถามข้อสงสัย
9. ด้านการกำหนดงาน ได้แก่ งานวางแผนการกำหนดงานให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน และแนวทางให้ผู้เรียนได้รับความสำเร็จในการทำงานที่ได้รับมอบหมายรวมทั้งการรับผิดชอบต่อผลงานของผู้เรียนด้วย

การศึกษาพฤติกรรม การศึกษาพฤติกรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ใหญ่ ๆ คือ

1. การตรวจสอบตนเอง เป็นการศึกษพฤติกรรมภายในโดยตรง โดยการให้เจ้าตัวบรรยายความรู้สึกหรือสิ่งที่อยู่ภายในใจของเขาให้เราทราบ
2. วิธีพฤติกรรมนิยม การศึกษาวิธีนี้แบ่งออกเป็น 2 วิธีใหญ่ ๆ คือ
 - 2.1 วิธีธรรมชาตินิยม ได้แก่ การสังเกต การสำรวจ การทดสอบ
 - 2.2 วิธีทดลอง

การสืบประวัติ

การสังเกตการสอนอย่างมีระบบ (Systematic Classroom Observation)

การสังเกตการสอนอย่างมีระบบนี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการประเมินพฤติกรรมการสอนของครู และเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการวิจัยทางการศึกษาที่มีความสำคัญ การสังเกตการสอนในชั้นเรียน เป็นการพยายามที่จะสังเกตพฤติกรรมและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนแล้วหาทางบันทึกเพื่อนำมาใช้ประโยชน์

จุดเริ่มต้นของเทคนิคการสังเกตชั้นเรียน หรือการสังเกตพฤติกรรมการสอนนั้นมาจากความเคลื่อนไหวของการศึกษาเรื่องเด็ก โดยมีการศึกษาถึงพฤติกรรมที่ปกติ และพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากปกติของเด็กวัยก่อนเรียน เป็นการสังเกตโดยตรงแล้วบันทึกข้อมูลเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างยังเด็กเกินกว่าจะใช้วิธีสัมภาษณ์ หรือตอบแบบสอบถาม จากนั้นการสังเกตการสอนก็ได้มีการพัฒนาขึ้นโดยมีการพัฒนาแบบรายการบันทึกข้อมูล โดย ออสแลน (Oslan) ในปี ค.ศ. 1929 และเขาเป็นผู้คิดเทคนิคการสุ่มตัวอย่างโดยกำหนดตามระยะเวลาขึ้น (Time Sampling Technique) ต่อจากนั้นก็มีการศึกษาพฤติกรรมของครูในชั้นเรียน โดยสร้างเครื่องมือสังเกตพฤติกรรมและวิธีการช่วยในการสังเกต เช่น การใช้เทปบันทึกเสียงของวิทอลล์ (Withall) ค.ศ. 1949 ในการศึกษาพฤติกรรมทางวาจาและคนอื่น ๆ อีก แต่ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับมากที่สุดคือ ผลงานของ ฟแลนเดอร์ (Flanders) ในปี ค.ศ. 1960 ที่ได้สร้างเครื่องมือที่เรียกว่า ฟแลนเดอร์ อินเตอร์แอคชั่น แอนาไลซิสซิสเต็ม (Flanders Interaction Analysis System (FIAC) เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายในการประเมินประสิทธิภาพในการสอน เพื่อประโยชน์ในการนิเทศก์ การสอน การฝึกหัดครู และเพื่อตัวครูเอง โดยอาศัยพฤติกรรมทางวาจาซึ่งเกิดขึ้นในชั้นเรียนเป็นหลัก นอกจากสังเกตพฤติกรรมทางวาจาแต่อย่างเดียวแล้ว ได้มีนักการศึกษาอื่น ๆ สร้างเครื่องมือสังเกตพฤติกรรมการสอนที่แตกต่างกันออกไป เช่น

ฮอก (Houg อ้างใน สมชาติ เทศรัมย์, 2522) ได้สร้างเครื่องมือการสังเกตการสอนอย่างมีระบบ (The Observation System for Instruction) มีกลุ่มพฤติกรรมของครูละเอียดขึ้น เช่น การชี้ที่ผิด การวิภาควิจารณ์ การไม่ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสอน มหาวิทยาลัยแสตนฟอร์ด (อ้างใน กุลวดี เรืองเดช, 2518) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสามารถของครูตามโครงการ A Taxonomy of Teaching Behaviors โดยใช้เครื่องมือการวัดสมรรถภาพของครู (The Stanford Teacher Competence Appraisal Guide) ซึ่งกล่าวถึงพฤติกรรมการสอนที่สามารถจัดอันดับได้

(Ratable) หรือนับความถี่ได้ (Countable) หรือทำได้ทั้งสองวิธีและจัดพฤติกรรมการสอนออกเป็นหลายด้าน เช่น ด้านการเตรียมการสอน ด้านการประเมินผล ด้านการใช้อุปกรณ์ ด้านทักษะทั่วไป ด้านการบรรยาย ด้านการถามตอบ เป็นต้น

บราวน์ (Brown อ้างาน ทองสุข รวยสูงเนิน, 2527) ได้สร้างเครื่องมือสังเกตพฤติกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในห้องเรียน ซึ่งเป็นพฤติกรรมเฉพาะอย่าง ใช้วิธีบันทึกพฤติกรรมโดยไม่คำนึงถึงความถี่ของจำนวนครั้งที่เกิดพฤติกรรมนั้น เรียกเครื่องมือนี้ว่า The Florida Taxonomy of Cognitive Behavior (FTCB)

โอเบอร์ และมิลเลอร์ (Ober & Miller, 1971 อ้างาน สมชาติ เทศรัมย์, 2522) ได้จำแนกเครื่องมือในการสังเกตพฤติกรรมการสอนภายในห้องเรียนออกเป็น 2 ระบบใหญ่ ๆ คือ

1. ระบบการให้สัญลักษณ์ (Sign System) เป็นระบบการสังเกตที่ประกอบด้วยพฤติกรรมหลาย ๆ ด้านโดยกำหนดกรียาท่าทาง หรือพฤติกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สังเกต ผู้สังเกตบันทึกพฤติกรรมเฉพาะอย่างที่เกิดขึ้นพฤติกรรมละครั้งเดียว โดยไม่คำนึงถึงความถี่ของการเกิดพฤติกรรม

2. ระบบการแยกประเภท (Category System) เป็นระบบการสังเกตที่ประกอบไปด้วยประเภทพฤติกรรมเฉพาะอย่างหรือเฉพาะด้านเป็นชุด ๆ ที่เป็นปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียน ผู้สังเกตต้องเรียนรู้ลักษณะของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นว่าจัดอยู่ในประเภทใด และเกิดกี่ครั้งในช่วงเวลาที่ทำการสังเกต

คอร์เนล (Cornell อ้างาน ทองสุข รวยสูงเนิน, 2527) เป็นผู้มีความสนใจทั้งพฤติกรรมครูและพฤติกรรมนักเรียน เขาได้สร้างเครื่องมือสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียนขึ้นมุ่งที่จะหาประสิทธิภาพการสอนของครู โดยแบ่งลักษณะของเครื่องมือออกเป็น 8 ส่วน เรียกรายการสังเกตชั้นเรียน (Classroom Observation Schedule) มีรายละเอียดดังนี้

1. ความแตกต่าง อุดมการณ์ในชั้นเรียนว่ามีความแตกต่างในนักเรียนแต่ละบุคคลมากน้อยเพียงไร อย่างไร โดยยึดงานที่นักเรียนทำเป็นหลัก ครูเป็นองค์ประกอบสำรอง
2. การจัดระเบียบทางสังคม พิจารณาโครงสร้างของกลุ่มนักเรียนและแบบแผนของการประชาสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม คู่มือปฏิกริยาในชั้นเรียน ว่าเป็นอย่างไร
3. ความคิดริเริ่ม พิจารณาขอบเขตความคิดริเริ่มซึ่งนักเรียนได้รับอนุญาตต่อการถูกควบคุมในสถานการณ์ห้องเรียน ดูว่านักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดริเริ่มมากน้อยเพียงใด
4. เนื้อหาวิชา ดูระเบียบการจัดเนื้อหาวิชาในการเรียน แหล่งวิชาของเนื้อหาเป็นอย่างไร
5. ชนิดต่าง ๆ ของกิจกรรม ขอบเขตชนิดของกิจกรรมหรือเทคนิคที่นำมาใช้ ดูว่าใช้เทคนิควิธีการในการเรียนการสอนมากน้อยเพียงใด
6. ความสามารถ ดูว่าครูสามารถใช้เทคนิคการสอนในการถ่ายทอดความรู้ มีความแตกต่างกันมากน้อยแค่ไหน เพียงไร
7. และ 8. บรรยากาศในชั้นเรียน เป็นบรรยากาศทางสังคม อารมณ์ ซึ่งมีผลสะท้อนต่อการสอนของครู และพฤติกรรมของนักเรียน

การบันทึกพฤติกรรมมาใช้ทำเครื่องหมาย (Checklist) ลงบนหัวข้อของแต่ละพฤติกรรมที่จัดไว้ สำหรับข้อ 1 - 5 และข้อ 6 - 8 ถ้าต้องเข้าสังเกตชั้นเรียนหลายครั้งก็ให้บันทึกเพียงครั้งเดียวเท่านั้น พฤติกรรมที่เกิดซ้ำในการสังเกตครั้งหลังบันทึกซ้ำอีก

เมดเลย์และมิตเซล (Medley and Mitzel อ้างใน ทองสุข รวยสูงเนิน, 2527) ได้จัดทำเครื่องมือการสังเกตในห้องเรียน โดยปรับปรุงมาจากแบบสังเกตของวิธอลล์ (Withall) และแบบสังเกตของคอร์เนล (Cornell) เรียกแบบสังเกตนี้ว่า OSCAR (Ovservation Schedule and Record) ซึ่งในระยะแรกแบบสังเกตออกสการ์

(OSCAR) ถูกจัดทำขึ้นเป็น 6 ตอน (Section) ด้วยกันและต่อมาได้มีการปรับปรุงเครื่องมือนี้อีกเรียกว่า ออสการ์ ๒ (OSCAR II) เครื่องมือออสการ์ ๒ (OSCAR II) ที่ปรับปรุงแล้ว มี 4 ตอน (Section) คือ

1. ส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรม (Activities Section) ได้แก่ กิจกรรมของครู และกิจกรรมของนักเรียน เช่น กิจกรรมของครู ได้แก่ ภาาาให้นักเรียนตอบ บรรยาย กิจกรรมของนักเรียน ได้แก่ อ่านหนังสือ ท้างานโต๊ะ

2. ส่วนที่เกี่ยวกับวัสดุ (Material Section) ได้แก่ สื่อการสอนต่าง ๆ

3. ส่วนที่เกี่ยวกับการแสดงออก (Signs Section) เช่น ครูตอบอย่าง จุนเจียว ครูเคลื่อนไหวอย่างอิสระ นักเรียนเคลื่อนไหวอย่างอิสระ

4. ส่วนที่เกี่ยวกับการแสดงออกทางพฤติกรรมอย่างมีความหมาย (Expressive Behaviors Section) เช่น ให้คำสนับสนุนแก่นักเรียน กล่าวแนะนำ ตักเตือนนักเรียน

การบันทึกพฤติกรรมแบบ ออสการ์ ๒ (OSCAR II) สามารถนำไปใช้สังเกตคน เดียวได้ ใช้สังเกตเรื่องเดียวหรือหลายเรื่องได้

ทักษะกระบวนการ

กระบวนการ คือ อะไร

กระบวนการ คือ แนวทางดำเนินการในเรื่องใด เรื่องหนึ่งที่มีขั้นตอนซึ่งวางไว้ อย่าง เป็นลำดับตั้งแต่ต้นจนแล้วเสร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ขั้นตอนดังกล่าวเป็นขั้นตอน ที่มีผู้เสนอไว้ ได้มีการทดลองใช้แล้วและแสดงว่าเป็นขั้นตอนที่ช่วยให้การดำเนินการมี ประสิทธิภาพ และนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดประสงค์ และเป้าหมายได้ โดยใช้เวลาและ ใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด (วัลลภ กันทรัพย์, 2534) กระบวนการมีมากมายหลายอย่าง เช่น กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด คิดวิจารณ์ แก้ปัญหา สร้างความตระหนัก ปฏิบัติ ฯลฯ (สงข ลักษณ์, 2533)

ทักษะกระบวนการ เป็นชื่อเฉพาะและมีความหมายว่าเป็นกระบวนการปฏิบัติกรหรือกระบวนการทำงานที่ครบขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มแรกจนงานแล้วเสร็จอย่างดี มีคุณภาพน่าพอใจ เรียกว่า ครบวงจรของการทำงาน คือทำงานเสร็จ 1 ชิ้น ก็ถือว่าครบวงจรของการทำงาน 1 ชิ้น ทักษะกระบวนการนั้นเป็นกระบวนการหลักหรือกระบวนการแม่บท ของกระบวนการอื่น ๆ

ความสำคัญของทักษะกระบวนการ

กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญและคุณค่าของทักษะกระบวนการเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากจุดเน้นของการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) 3 ประการ คือ

1. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ
2. การตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น
3. การให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ
(กระทรวงศึกษาธิการ, 2533)

กระบวนการที่หลักสูตรต้องการเน้น เพื่อก่อให้เกิดสมรรถนะที่สำคัญของนักเรียน

4 ประการคือ

1. ความรู้ ความคิด
2. ทักษะ
3. จริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม
4. การจัดการ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่เกิดขึ้นใหม่ ที่ต้องการให้นักเรียนมีทักษะการจัดการ

จัดการ 3 ลักษณะ คือ

- 4.1 รู้จักนำสิ่งที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
- 4.2 รับรู้กระบวนการและนำไปใช้ได้
- 4.3 เห็นช่องทางในการนำสิ่งที่เรียนไปประกอบอาชีพได้

ลักษณะของทักษะกระบวนการ

กระบวนการต่าง ๆ นักวิชาการได้สังเคราะห์ออกมาเป็น ทักษะกระบวนการ
ได้ขั้นตอนสำคัญ 9 ขั้นตอน คือ

1. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
2. การวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ
3. การสร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
4. การประเมินและเลือกทางเลือกที่เหมาะสม
5. การกำหนดขั้นตอนของงานอย่างชัดเจน
6. การปฏิบัติอย่างชื่นชม
7. การประเมินด้วยตนเองระหว่างปฏิบัติ
8. การปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
9. การประเมินผลรวมเพื่อความภูมิใจ

หน้าที่และบทบาทของครูในการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ

ครูมีหน้าที่และบทบาทในการส่งเสริมและช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ ดังนี้

1. ครูจะต้องสนับสนุนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ โดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ หรือแก้ปัญหาด้วยตัวนักเรียนเอง และหลีกเลี่ยงการบอกความรู้
2. เนื้อหาสาระที่นำมาสอนครูควรศึกษาอย่างถี่ถ้วน เพื่อกำหนดความยากง่ายที่นักเรียนจะศึกษาโดยใช้กระบวนการได้
3. ครูควรกำหนดภาระงานให้ชัดเจน เพื่อให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีโอกาสใช้ทักษะกระบวนการหรือกระบวนการต่าง ๆ ได้
4. ครูควรยอมรับความจริงที่ว่า การเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการกินเวลามาก แต่ก็มีคุณค่ามาก เป็นการฝึกให้นักเรียนมีความสามารถในการปฏิบัติ เป็นระบบติดตัวไปใช้ในชีวิตจริง
5. ขณะที่นักเรียนดำเนินการตามกระบวนการแล้วมีอุปสรรค ครูควรช่วยแนะแนวทาง เพื่อให้กระบวนการดำเนินต่อไปโดยไม่หยุดชะงัก

6. ก่อนสอนครูควรมีความเข้าใจและใช้กระบวนการต่าง ๆ ใดอย่างถูกต้อง และจัดทำแผนการสอนที่เน้นกระบวนการไว้แล้ว เพื่อจะได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. ครูควรใช้คำถามประเภทถามให้คิด เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้คิด ได้กระทำ กิจกรรมต่าง ๆ ต่อไป

8. ครูควรจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นที่ใช้ในกระบวนการแก่นักเรียนด้วย ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู เพื่อให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมตามหลักสูตรมุ่งหวัง ครูต้องคำนึงถึงหลัก 3 ประการ คือ

1. สอนให้ได้ผลตามจุดประสงค์ของรายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่จะสอน โดยครูจะต้องศึกษาจุดประสงค์ของรายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่จะสอน เพื่อพิจารณาว่าจุดประสงค์ของรายวิชานั้นมุ่งพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้ เจตคติ หรือ การปฏิบัติ

2. คำนึงถึงธรรมชาติของแต่ละรายวิชาและเนื้อหา

3. มุ่งให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา รู้จักทำ รู้จักพัฒนาและมีค่านิยมที่ดีงาม ครูต้องวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างเป็นระบบ คิดเป็นกระบวนการ

การที่ครูจะวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักการทั้ง 3 ข้อ ดังกล่าวนั้น สิ่งที่ครูจะต้องพิจารณาเป็นอันดับแรก คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ข้อ 7.2 กล่าวไว้ว่า "จุดประสงค์การเรียนรู้จะต้องครอบคลุมพฤติกรรมด้าน ทุทธิพิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัย และเน้นกระบวนการ" (กรมสามัญศึกษา, 2534) ดังนั้นครูจึงต้องพิจารณาจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ชัดเจนเสียก่อนว่าจะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการหรือจะใช้กระบวนการเรียนรู้อื่น ๆ โดยมีหลักการในการพิจารณา ดังนี้

1. ผลการปฏิบัติตามกิจกรรมที่สนองจุดประสงค์นั้นเป็นชิ้นงานที่ชัดเจน
2. การปฏิบัติตามกิจกรรมนั้น มีขั้นตอนการทำงานที่ครบวงจรทำงาน คือ

วางแผน ทำตามแผน ประเมินและสรุป

3. การปฏิบัติกิจกรรมสามารถสร้างทางเลือกได้หลาย ๆ ทาง

จุดประสงค์ที่สามารถจัดกิจกรรมได้ตามหลักการ 3 ข้อนี้ ก็สามารถจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการได้ครบ 9 ขั้น ส่วนจุดประสงค์ที่ไม่ครบหลักการ 3 ข้อ ก็ให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการเรียนรู้อื่น ๆ ตามธรรมชาติของวิชานั้น ๆ

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ

หลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการไว้ 2 ประการ คือ

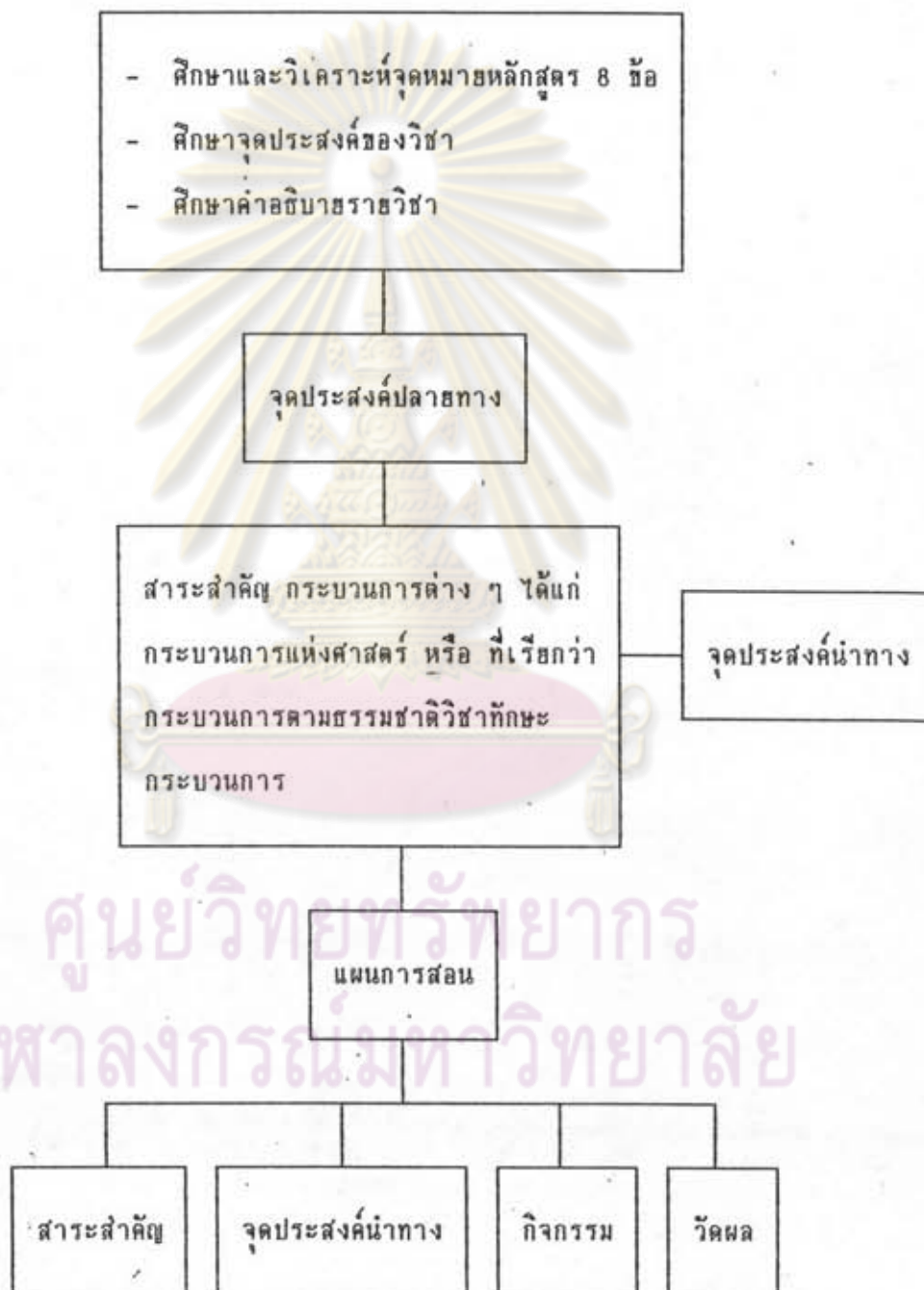
1. จัดกิจกรรมให้เป็นกระบวนการ หมายถึง การมีขั้นตอนต่าง ๆ ให้นักเรียนได้แสดงออกหรือปฏิบัติกิจกรรมโดยใช้ร่างกาย ความคิด การพูด ในการเรียน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ คือ ความรู้ หลังจากทำกิจกรรมแล้ว

2. พัฒนาให้นักเรียนเกิดความสามารถเชิงกระบวนการ หมายถึง การปลูกฝังให้นักเรียนมีความสามารถในการปฏิบัติ เป็นขั้นตอนติดตัวไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้

เป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ทักษะกระบวนการ ก็คือ ต้องการให้ครูหลีกเลี่ยงการเป็นผู้บอกความรู้แก่นักเรียนโดยตรง แต่ให้จัดให้นักเรียนได้ทำกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียน เหมาะสมกับธรรมชาติ และวัย ของนักเรียน เหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาวิชา และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม โรงเรียนและชีวิตจริง

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สงบ ลักษณะ (2534) ผู้อำนวยการสำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ควร
ดำเนินการตามแผนภูมิ ดังนี้

กรมสามัญศึกษา (2533) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้ทักษะกระบวนการ ดังนี้

ทักษะกระบวนการ	แนวการจัดกิจกรรม
1. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น	<p>ครูนำเสนอกรณีหรือสถานการณ์ หรือจัดสถานการณ์ที่สะท้อนให้เห็นปัญหา ความขัดแย้งของเรื่องที่จะศึกษา อาจจะทำโดยใช้สื่อประกอบ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - รูปภาพ - การแสดงบทบาทสมมติ - ข่าว/เหตุการณ์ปัจจุบัน - กรณีศึกษา - สไลด์/ภาพยนตร์/วีดิทัศน์ - สถานการณ์จริง หรือสถานการณ์จำลอง
2. การวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ	<p>1. ครูใช้คำถาม แบบฝึก หรือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษามานำ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียน คิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ ในการกำหนดประเด็นปัญหา และสาเหตุของปัญหา</p> <p>2. ครูให้นักเรียนค้นคว้าหาข้อมูลที่จำเป็น โดยศึกษาเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม</p>
3. การสร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย	<p>ครูสนับสนุนและกระตุ้นให้นักเรียนได้เสนอแนวทางหรือวิธีการที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา หรือเกิดการเรียนรู้</p>

ทักษะกระบวนการ	แนวการจัดกิจกรรม
4. การประเมินและเลือกทางเลือกที่เหมาะสม	1. ครูกระตุ้นให้นักเรียนร่วมกันสร้างเกณฑ์โดยคำนึงถึงปัจจัย วิธีดำเนินการ และผลผลิต เพื่อใช้ในการพิจารณาตัดสินเลือกทางเลือก โดยการระดมสมองอภิปราย หรือค้นคว้าเพิ่มเติม 2. ครูให้นักเรียนร่วมกันประเมิน และเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหา หรือการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนด
5. การกำหนดขั้นตอนของงานอย่างชัดเจน	ครูให้นักเรียนร่วมกันวางแผนการทำงานของตนเอง หรือร่วมกันวางแผนการทำงานของกลุ่มตามขั้นตอน ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน - กำหนดวัตถุประสงค์ - กำหนดขั้นตอนการทำงาน - กำหนดผู้รับผิดชอบ - กำหนดระยะเวลาการทำงาน - กำหนดวิธีการประเมิน
6. การปฏิบัติอย่างเข้มแข็ง	ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้และส่งเสริมสนับสนุน
7. การประเมินด้วยตนเองระหว่างปฏิบัติ	1. ครูชี้บอกให้เห็นความสำคัญของการประเมินหรือตรวจสอบระหว่างปฏิบัติ

ทักษะกระบวนการ	แนวการจัดกิจกรรม
8. การปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ	2. ครูแนะแนวทางในการตรวจสอบ การปฏิบัติงาน โดยเทียบกับขั้นตอนใน แผนการปฏิบัติงาน 3. ครูให้นักเรียนอภิปรายผลการตรวจสอบ ในแต่ละขั้นตอน 1. นักเรียนนำผลที่ได้จากการประเมินใน แต่ละขั้นตอนมาหาแนวทางการแก้ไข 2. นักเรียนลงมือแก้ไข/พัฒนาการปฏิบัติงาน หรือขั้นตอนในแผนการปฏิบัติงาน
9. การประเมินผลรวมเพื่อความภูมิใจ	1. ครูให้นักเรียนนำเสนอผลงานที่ปฏิบัติ เสร็จแล้ว 2. ครูนำอภิปรายเพื่อชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการ ของการปฏิบัติงาน 3. ครูชี้ให้เห็นประโยชน์ของผลงานของ นักเรียน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ในการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการนั้น ครูควรสอนให้ผู้เรียน เพิ่มพูนความสามารถไปตามลำดับดังต่อไปนี้

1. สอนให้ทำตามขั้นตอนแต่ละขั้นตอนได้ หรือผ่านแต่ละขั้นตอนได้
2. รับรู้ขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนถึงขั้นสุดท้าย เข้าใจความต่อเนื่องสัมพันธ์กันตั้งแต่ต้นจนจบ ครบวงจร ซึ่งหมายถึงว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในทักษะกระบวนการที่ครบวงจร
3. นำไปใช้ในชีวิตจริงได้ หรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้

การวัดและประเมินผลที่เน้นทักษะกระบวนการ

กรมสามัญศึกษา (2534) ได้กำหนดแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 มีสิ่งที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

1. ลักษณะของจุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นลักษณะใดใน 2 ลักษณะ ต่อไปนี้

1.1 จุดประสงค์การเรียนรู้ที่เป็นจุดประสงค์ด้านความรู้ ความคิด ด้าน ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม เพียงด้านใดด้านหนึ่ง

1.2 จุดประสงค์การเรียนรู้ด้านการปฏิบัติ (Performance Objective) ซึ่งครอบคลุมถึงพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด และด้านค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมด้วย

2. วิธีวัดและเครื่องมือวัด

2.1 ถ้าจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นจุดประสงค์ด้านความรู้ ความคิด หรือด้านค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมเพียงด้านใดด้านหนึ่ง การวัดและประเมินผลการเรียน ทำใช้วิธีวัดและเครื่องมือวัดที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ นั้น ๆ เช่น ถ้าพฤติกรรม ด้านความรู้ ความคิด การวัดนิยมใช้การทดสอบ เครื่องมือที่ใช้วัดเป็นแบบทดสอบชนิดต่าง ๆ เช่น แบบเลือกตอบ แบบอัตนัย แบบถูกผิด แบบเติมคำ เป็นต้น แต่ถ้าเป็นพฤติกรรมทางด้าน ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม วิธีวัดส่วนใหญ่ใช้กัวงสังเกต สถานการณ์จำลอง รายงาน ความรู้สึก เครื่องมือวัดจะใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบสถานการณ์หรือแบบวัด เจตคติ

2.2 ถ้าจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ด้านการปฏิบัติ ซึ่งครอบคลุมถึงพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด และด้านค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมด้วย การวัดและประเมินผลการเรียนนอกจากวัดผลงานตามจุดประสงค์การเรียนรู้แล้วต้องวัดเน้น แต่ละขั้นตอนของทักษะกระบวนการที่มีอยู่ในจุดประสงค์นั้น และหรือวัดการรับรู้และการนำ ทักษะกระบวนการไปใช้ดังนี้

2.2.1 วัดในสถานการณ์จริงหรือสังเกตผู้เรียนในการปฏิบัติงาน จริง ๆ โดยวัดตามขั้นตอนของกระบวนการตั้งแต่ขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 9 ด้วยวิธีการสังเกต สอบถาม การตรวจสอบการทำงาน และสรุปผลการทำงาน

2.2.2 วัดในสถานการณ์จำลองหรือการมอบหมายงานให้ทำแล้ว ติดตามการทำงานของผู้เรียน การมอบหมายโครงการให้ทำ หรือ การแสดงบทบาทสมมติ สำหรับเด็ก ๆ จะเป็นตัวอย่างการวัดวิธีนี้ การวัดอาจเป็นรายบุคคล หรือให้ผู้เรียนทำงาน เป็นกลุ่มก็ได้

2.2.3 วัดจากการวางแผนของผู้เรียน การวัดวิธีนี้จะวัดได้โดย กำหนดสถานการณ์พร้อมทั้งเงื่อนไขให้กับผู้เรียน ผู้เรียนไม่ต้องลงมือปฏิบัติจริงเพียงแต่ เสนอแผนให้ดูว่าเขาจะทำงานตามสถานการณ์นั้น ๆ อย่างไร นั่นคือ ผู้เรียนจะต้องวางแผน การปฏิบัติงานตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ แล้วผู้สอนก็ตรวจสอบจากแผนปฏิบัติงานนั้น

การวัดจุดประสงค์การเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

จุดประสงค์การเรียนรู้	ขั้นตอนของทักษะ กระบวนการที่วัด	ลักษณะการวัด
ด้านความรู้ ความคิด หรือด้านค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม	ขั้นที่ 1-5	วัดตามจุดประสงค์นั้น ๆ
ด้านการปฏิบัติ ซึ่งครอบคลุมถึงพฤติกรรม ด้านความรู้ ความคิด และด้านค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม	ขั้นที่ 1-9	- วัดแต่ละขั้นตอนของ กระบวนการ - วัดการรับรู้และ การนำไปใช้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

กุลวดี เรืองเดช (2518) ได้ศึกษา "พฤติกรรมการสอนของครูด้านการเตรียมการสอน และด้านการใช้อุปกรณ์การสอน" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเครื่องมือสำหรับสังเกตพฤติกรรมการสอนของครูด้านการเตรียมการสอน และการใช้อุปกรณ์การสอน เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของครูด้านการสอนและการใช้อุปกรณ์การสอน เมื่อแยกตามเพศ วุฒิ ชั้นที่ทำการสอน จำนวนปีที่ทำการสอน และสังกัดของโรงเรียน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการสอนของครูด้านการเตรียมการสอนและการใช้อุปกรณ์การสอน ประชากรเป็นครูผู้สอนภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาของจังหวัดราชบุรี ในปีการศึกษา 2517 จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของครูด้านการเตรียมการสอนและการใช้อุปกรณ์การสอน ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีเพศ วุฒิ จำนวนปีที่ทำการสอน ระดับชั้นที่สอน และสังกัดโรงเรียนที่ต่างกัน มีพฤติกรรมด้านการเตรียมการสอนและด้านการใช้อุปกรณ์การสอนไม่แตกต่างกัน และอาจกล่าวได้ว่าครูที่มีพฤติกรรมการสอนในด้านการใช้ อุปกรณ์การสอนไม่แตกต่างกัน และอาจกล่าวได้ว่าครูที่มีพฤติกรรมการสอนในด้านเตรียมการสอนมากก็ใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนมากด้วย

นรา บุรณรัช (2518) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมการสอนด้านการจูงใจ และด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน" มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาพฤติกรรมการสอนด้านการจูงใจ และด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในลักษณะต่าง ๆ และเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนด้านการจูงใจ และด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนจำแนกตามระดับชั้น เพศ วุฒิ และประสบการณ์การสอน ประชากรเป็นครูที่สอนคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษาตอนต้น และมีธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 35 คน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนการจูงใจและด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการสอนด้านการจูงใจที่ครูใช้มากที่สุด คือ ประเภทการนำเทคนิค กระบวนการและวิธีการสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ ที่ใช้น้อยที่สุด คือ ประเภทยอมรับหรือนำความคิดเห็นของนักเรียนมาใช้

พฤติกรรมการสอนด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน พฤติกรรมที่ครูใช้มาก คือ ครูเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนตอบ ที่ใช้น้อยที่สุดคือนักเรียนเป็นผู้ริเริ่ม ครูที่สอนระดับชั้นประถมศึกษาจะมีพฤติกรรมการสอนด้านการจูงใจมากกว่าครูระดับมัธยมศึกษา และครูเพศหญิงจะมีพฤติกรรมการสอนด้านการจูงใจมากกว่าครูชาย ส่วนครูที่มีวุฒิต่างกันและประสบการณ์การสอนต่างกันพฤติกรรมการสอนไม่แตกต่างกัน สำหรับพฤติกรรมการสอนด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนนั้นไม่ขึ้นกับระดับชั้น เพศ วุฒิ และประสบการณ์ของครู

สมนึก กัททียธนี (2519) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมด้านการประเมินผลในการสอนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร" มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านการประเมินผลการสอนแยกตามเพศ วุฒิ ประสบการณ์การสอนและวิชาที่สอน ประชากรเป็นครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ กรุงเทพมหานคร ที่ทำการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 5 โรงเรียน จำนวน 41 คน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมด้านการประเมินผลการสอน ผลการวิจัยพบว่า เมื่อจำแนกเป็นประเภทพฤติกรรม ครูผู้ประเมินผลโดยใช้เทคนิคกระบวนการต่าง ๆ มากที่สุด และประเมินผลจากคำถามของนักเรียนประเภทความรู้ความจำน้อยที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ครูใช้วิธีถามแล้วนักเรียนตอบพร้อมกันมากที่สุด ใช้การประเมินผลโดยการทดสอบนักเรียนในช่วงเวลาที่สอนน้อยที่สุด และพฤติกรรมด้านการประเมินผลของครูนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับ เพศ วุฒิ ประสบการณ์การสอน และวิชาที่สอน

สมศักดิ์ ทางทอง (2519) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมการสอนเกี่ยวกับการควบคุมวินัยและการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเรียนของนักศึกษาฝึกสอนในวิทยาลัยครูจันทบุรี" มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปริมาณและเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนด้านการควบคุมวินัยและการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเรียน ของนักศึกษาฝึกสอนภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2518 ของวิทยาลัยครูจันทบุรี ทั้งระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาและระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง จำนวน 54 คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสังเกตพฤติกรรม

การสอนด้านการควบคุมวินัยและการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาฝึกสอนใช้พฤติกรรมการสอนทั้งสองด้านเป็นปริมาณต่างกัน ดังนั้น พฤติกรรมการสอนด้านการควบคุมวินัยที่ใช้มากที่สุด การว่ากล่าวตักเตือนนักเรียน และที่ใช้ใ้ น้อยที่สุดคือการใช้คำพูดกระทบกระแทกนักเรียน สำหรับพฤติกรรมการสอนด้านการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเรียนที่ใช้มากที่สุด คือ การยอมรับคำตอบของนักเรียน และที่ใช้ใ้ น้อยที่สุดคือการพูดถึงความยากของเนื้อหาบทเรียน นอกจากนี้พบว่า นักศึกษาฝึกสอนที่มีระดับการศึกษาต่างกันและที่สอนวิชาต่างกัน จะมีพฤติกรรมการสอนทั้งสองด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนนักศึกษาฝึกสอนที่มีปัญหาทางด้านส่วนตัวต่างกันจะมีพฤติกรรมการสอนด้านการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุวรรณ เนตยากร (2520) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของนักเรียนและผู้ปกครอง เกี่ยวกับขอบเขต หน้าที่และลักษณะที่พึงปรารถนาของครูในระดับมัธยมศึกษา" โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและรวบรวมเกี่ยวกับขอบเขตหน้าที่ของครูมัธยมศึกษาศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนและผู้ปกครองเกี่ยวกับขอบเขตหน้าที่และลักษณะที่พึงปรารถนาของครูในระดับมัธยมศึกษา และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนและผู้ปกครองเกี่ยวกับขอบเขตหน้าที่และลักษณะที่พึงปรารถนาของครูในระดับมัธยมศึกษา ทำการวิจัยโดยใช้แบบสอบถามไปยังนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 230 คน และผู้ปกครองนักเรียนทั้ง 230 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนและผู้ปกครองมีความเห็นคล้อยกันว่า ทักษะในการสอนที่จำเป็นมากที่สุดสำหรับครู คือ ทักษะการสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ทักษะในการถ่ายทอดความรู้ การใช้ภาษาในการสื่อความหมาย การตั้งคำถามและตอบคำถามอย่างเหมาะสม การควบคุมชั้นเรียนได้ดี และการให้งานและตรวจงานอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับลักษณะที่พึงปรารถนาที่ครู นักเรียน และผู้ปกครองเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นมากที่สุดสำหรับครู คือ ครูควรมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส แต่งกายสุภาพ เสียงดังชัดเจน พูดจาสุภาพ มีลักษณะเป็นผู้นำ ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักควบคุมอารมณ์ มีเหตุผล รักและศรัทธาในอาชีพครู เลื่อมใสในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความสามัคคี และมีความคิดริเริ่ม นอกจากนี้ ยังได้ให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดี

คือ ครูควรมีความยุติธรรมตั้งใจสอนอย่างมีประสิทธิภาพ รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน
รู้จักระงับอารมณ์ เป็นผู้มีความรอบรู้ดี มีเหตุผลและแต่กายสุขภาพ

เพ็ญศรี สุทธิสุวรรณ (2525) ได้ศึกษาเรื่อง "พฤติกรรมการสอนของอาจารย์
ผู้สอนวิชาเอกสุขศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และปริญญาตรีของ
วิทยาลัยครู" มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาปริมาณการใช้พฤติกรรมการสอน 9 ด้านคือ
ด้านคุณลักษณะส่วนตัว ด้านคุณภาพการพูดภาษาและเสียง ด้านการเตรียมการสอนและเนื้อหา
ด้านแรงจูงใจและการเสริมแรงทางการเรียน ด้านการกำหนดงาน ด้านการอภิปราย
และด้านทักษะทางอาชีพของอาจารย์ผู้สอนวิชาเอกสุขศึกษาในวิทยาลัยครูที่เปิดสอนวิชาเอก
สุขศึกษาถึงระดับปริญญาตรี และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ตาม
ตัวแปรทางเพศ วุฒิ ทางการศึกษา และประสบการณ์การสอนที่แตกต่างกัน โดยใช้
แบบสอบถามพฤติกรรมการสอนทั่วไป ประชากรที่ใช้เป็นอาจารย์ที่สอนวิชาเอกสุขศึกษา
จำนวน 30 คน และเป็นนักศึกษาวิชาเอกสุขศึกษาชั้นปีที่ 2 ของระดับประกาศนียบัตร
วิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรีของวิทยาลัยครูอุบลราชธานี วิทยาลัยครูนครปฐม
และวิทยาลัยครูยะลา รวมทั้งสิ้น 147 คน ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ผู้สอนเอกสุขศึกษา
ใช้พฤติกรรมการสอนด้านคุณลักษณะส่วนตัวมากที่สุด และพฤติกรรมที่ใช้ใ้ น้อยที่สุด ได้แก่ ด้าน
การประเมินผลการสอนและการเรียน สำหรับนักศึกษาประเมินพฤติกรรมการสอนของ
อาจารย์ผู้สอนวิชาเอกสุขศึกษา พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ชายและอาจารย์หญิงแตกต่าง
กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ที่มีวุฒิทางการ
ศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีไม่มีความแตกต่างกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ธวัชชัย สุหรั่ง (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พฤติกรรมการสอนของอาจารย์
พลศึกษาในวิทยาลัยครู ตามการรายงานของตนเอง" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรม
การสอนของอาจารย์พลศึกษาในวิทยาลัยครูตามการรายงานของตนเองและเพื่อเปรียบเทียบ
พฤติกรรมการสอนของอาจารย์พลศึกษาตามรายงานของตนเองและตามการรายงานของ
นักเรียนวิชาเอกพลศึกษา จำนวน 240 คน ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์พลศึกษามีความคิดเห็น

ว่าตนเองแสดงพฤติกรรมการสอนอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับดังนี้ พฤติกรรมการสอน ด้านวินัยในการเรียนการสอน ด้านคุณลักษณะส่วนตัวในการสอน ด้านการมอบงานให้ปฏิบัติ ด้านการดำเนินการสอน ด้านการเตรียมการสอน ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน ด้านการจูงใจและการเสริมแรงทางการเรียน และด้านการใช้อุปกรณ์การสอน นักศึกษา วิชาเอกพลศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการสอนของอาจารย์พลศึกษา อยู่ในระดับมากและระดับปานกลางดังนี้คือ พฤติกรรมการสอนด้านวินัยในการเรียนการสอน ด้านคุณลักษณะส่วนตัวในการสอน ด้านการมอบงานให้ปฏิบัติ ด้านการดำเนินการสอน ด้านการเตรียมการสอน ด้านการใช้อุปกรณ์การสอน ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน และด้านการจูงใจและการเสริมแรงทางการเรียน แต่เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่าง อาจารย์พลศึกษากับนักศึกษาวิชาเอกพลศึกษาเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมการสอนของ อาจารย์พลศึกษาพบว่าไม่แตกต่างกัน

ทองสุข รวยสูงเนิน (2527) ได้ทำการศึกษา "พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทย ของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดสุรินทร์" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสอน วิชาภาษาไทยของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดสุรินทร์ในเรื่อง การใช้วิธีสอนและเทคนิค การสอน การจัดกระบวนการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนพร้อมทั้งเปรียบเทียบ พฤติกรรมการสอนของครูที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี และครูที่มีประสบการณ์ การสอนตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ประชากรเป็นครูสอนวิชาภาษาไทยในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร ปีการศึกษา 2525 สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัด สุรินทร์ จำนวน 30 คน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการสอน ผลการศึกษา พบว่า พฤติกรรมการสอนด้านการใช้วิธีการสอนและเทคนิคการสอน วิธีการสอนที่ครูใช้มากที่สุด คือ บอก อธิบายหรือบรรยาย วิธีสอนที่ครูไม่ปฏิบัติเลยคือ วิธีการจัดสถานการณ์จำลอง เทคนิคการสอนที่ครูปฏิบัติมากที่สุดคือ ครูบอก อธิบาย หรือบรรยายเป็นรายละเอียดก่อน แล้วสรุปเป็นเกณฑ์ ใช้สำนวนภาษาเหมาะสมกับวัย ใช้คำถามแสดงความคิดเห็น ครูเปิด โอกาสให้นักเรียนปฏิบัติจริงทุกคน พฤติกรรมการสอนด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูปฏิบัติมากที่สุดคือ การนำเข้าสู่บทเรียนโดยการนำสนทนา

พฤติกรรมการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ครูปฏิบัติมากที่สุดคือการใช้บัตรคำ โดยมีการเตรียมสื่อไว้พร้อม และสื่อมีขนาดเหมาะสม ชัดเจน ถูกต้อง ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของครูที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี และครูที่มีประสบการณ์ในการสอนตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป พบว่า พฤติกรรมการสอนของครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ 2 พฤติกรรม คือ ด้านการใช้เทคนิคการสอนให้ผู้เรียนด้วยตนเองและด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กรณี เสงพานิช (2528) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "พฤติกรรมการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 8 ตามการรับรู้ของตนเอง" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูประถมศึกษาตามการรับรู้ของตนเอง และเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของครูประถมศึกษาตามการรับรู้ของตนเอง จำนวนตาม เพศ อายุ ประสบการณ์ในการสอน วุฒิต่างการศึกษาและสถานภาพทางเศรษฐกิจ ประชากรที่ใช้เป็นครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 8 จำนวน 346 คน โดยใช้แบบสำรวจพฤติกรรมการสอน 6 พฤติกรรมด้วยกัน ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมที่ครูปฏิบัติมากในด้านต่าง ๆ คือ ด้านวิชาการ จะเข้ารับการอบรมหรือสัมมนาทางวิชาการทุกครั้งถ้ามีโอกาส ด้านเทคนิคการสอน เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสอน ด้านคุณธรรม ชื่นชม ยินดีในความสำเร็จของศิษย์ ด้านบุคลิกภาพมีไมตรีต่อนักเรียนและบุคคลทั่วไป และตรงไปตรงมาเปิดเผยใจกว้าง ด้านคุณลักษณะเฉพาะในการสอน มีการส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นหรือการแสดงออกต่างๆ ด้านมนุษยสัมพันธ์ มีความจริงใจต่อทุกคนโดยเฉพาะนักเรียนและเพื่อนครู เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนเฉลี่ยรวมทุกด้าน พบว่า ครูที่มีอายุต่างกันมีพฤติกรรมสอนแตกต่างกัน และครูที่มีเพศ ประสบการณ์ในการสอน วุฒิต่างการศึกษาและสถานภาพทางเศรษฐกิจต่างกัน มีพฤติกรรมสอนไม่แตกต่างกัน

ศิริเรก สุขสุนัย (2529) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การศึกษาพฤติกรรมสอนคณิตศาสตร์ของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมสอนคณิตศาสตร์ของครูชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการใช้วิธีสอน การใช้เทคนิคการสอน การแสดงออกของพฤติกรรมอย่างมีความหมายของครู การใช้สื่อการสอนและพฤติกรรมของนักเรียน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตพฤติกรรมของครู กลุ่มตัวอย่าง 33 คน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จาก 34 โรงเรียน ๗ ละ 1 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้ค่าความถี่และร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า

1. การใช้วิธีสอน ครูใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากที่สุด
2. การใช้เทคนิคการสอน ครูยกตัวอย่างด้วยโจทย์ที่แต่งด้วยตนเองมากที่สุด คำถามที่ครูใช้มากที่สุด เป็นคำถามที่ให้นักเรียนพิจารณา เทคนิคการใช้แบบฝึกหัด ครูใช้แบบฝึกหัดในหนังสือเรียนเลือกบางข้อให้นักเรียนทำ ให้ทำงานวนข้อเท่ากันทุกคน โดยให้ทำในห้องเรียน ครูอธิบาย แนะนำวิธีการทำแบบฝึกหัดให้นักเรียนฟัง ครูตรวจแบบฝึกหัดและอธิบายบางข้อที่นักเรียนสงสัย
3. การแสดงออกของพฤติกรรมอย่างมีความหมายของครู คือ ครูแสดงอาการยอมรับนักเรียน แนะนำวิธีการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง
4. การใช้สื่อการเรียนการสอน ครูใช้กระดานดำและชอล์ค
5. พฤติกรรมในห้องเรียนของนักเรียน นักเรียนสนใจคำถามของครู นักเรียนตอบอย่างมั่นใจ กลัวครู

สุจิตรา แสงหิรัญ (2532) ได้ทำการวิจัย "เรื่องพฤติกรรมการสอนของครูสุศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร" เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูสุศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของครูสุศึกษาที่มีพื้นฐานวิชาเอก-โท ต่างกัน โดยใช้แบบสังเกตสังเกตครูสุศึกษา จำนวน 36 คน ทำการสังเกตตามสภาพจริงในชั้นเรียน คนละ 3 ครั้ง ผลการวิจัย พบว่า

1. พฤติกรรมการสอนที่ครูสุศึกษาใช้มาก คือ การบรรยาย สื่อที่ใช้มากคือ กระดานดำ หนังสือและแบบฝึกหัด
2. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของครูที่มีพื้นฐานวิชาเอกต่างกัน 3 กลุ่ม มีพฤติกรรมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จิรพรรณ รัตนวีระประดิษฐ์ (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนสุขศึกษาของครูสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนสุขศึกษาของครูสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูสุขศึกษา จำนวน 252 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนสุขศึกษาของครูสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรโดยส่วนรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก
2. ปัญหาการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนสุขศึกษาของครูสุขศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรโดยส่วนรวมและรายด้านอยู่ในระดับน้อย อย่างไรก็ตามยังพบว่ามีความยากในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการ คู่มือเอกสารที่ใช้ค้นคว้าในการจัดกิจกรรมการสอน งบประมาณสนับสนุนการเรียนการสอน การนิเทศติดตามผลการเรียนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาสุขศึกษาที่เน้นทักษะกระบวนการ

สมคิด อยู่แก้ว (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การใช้ทักษะกระบวนการในการสอนของครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร เขตการศึกษา 5" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ เกี่ยวกับทักษะกระบวนการในการสอน การใช้ทักษะกระบวนการในการสอนและปัญหาการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนของครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร เขตการศึกษา 5 ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร จำนวน 27 คน ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 27 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 27 ห้องเรียน ตัวอย่างประชากรครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 6 คนที่ใช้ในการสังเกตการสอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบทดสอบแบบสังเกตการสอน และแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า

1. ในด้านความรู้เกี่ยวกับทักษะกระบวนการในการสอนของครูกลุ่มสร้างเสริม ประสพการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี ครูแสวงหาความรู้โดยการ ศึกษาค้นคว้าหนังสือและเอกสารเกี่ยวกับทักษะกระบวนการ จากกรมวิชาการด้วยตนเอง

2. ในด้านการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนของครูกลุ่มสร้างเสริมประสพ การณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ครูผู้สอนส่วนมากใช้เทคนิควิธีการสอนโดยใช้คำถาม และการสอนด้วยกระบวนการกลุ่ม การใช้ทักษะกระบวนการในการสอนแต่ละชั้น ครูผู้สอน ทั้งหมดใช้ทักษะกระบวนการในการสอนชั้นที่ 1 ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น และชั้น ที่ 6 การปฏิบัติด้วยความชื่นชมทุกครั้งในการสอน และปฏิบัติในชั้นที่ 4 การประเมินและ คัดลึนใจเลือกทางเลือกน้อยที่สุด สำหรับพฤติกรรมการใช้ทักษะกระบวนการในการสอน ครบกระบวนการทั้ง 9 ชั้นนั้น ครูผู้สอนส่วนมากไม่สามารถใช้ทักษะกระบวนการในการสอน ได้ครบกระบวนการในแต่ละครั้งของการสอนหรือในแต่ละ 1 หน่วยย่อยการเรียนรู้ แต่ สามารถสอนได้ครบกระบวนการเมื่อจบ 1 หน่วยการเรียนรู้

3. ในด้านปัญหาการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนของครูกลุ่มสร้างเสริม ประสพการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทั้งสิ้น เช่น ปัญหาที่ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสพการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ขาดโอกาสในการ เข้าร่วมการอบรม สัมมนาเกี่ยวกับการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนกลุ่มสร้างเสริม ประสพการณ์ชีวิตโดยตรง เอกสารความรู้เกี่ยวกับการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนที่ ได้รับจากกรมวิชาการไม่เพียงพอ และสื่อที่ใช้ประกอบการใช้ทักษะกระบวนการในการสอน ไม่เพียงพอ

งานวิจัยในต่างประเทศ

วูด (Wood, 1970) ได้ศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์วิธีการสังเกตและการ ตรวจสอบพฤติกรรมสอนในห้องเรียน" (A Multidimensional of the Observation Analysis and Assessment of Classroom Behavior) ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาอบรมเกี่ยวกับการสังเกตและวิเคราะห์พฤติกรรมช่วยให้ ครูสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้สัมพันธ์กับการใช้แบบสอนของตนและพฤติกรรม

ของนักเรียน

แอนตัน (Anton, 1972) ได้ศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์วิธีสอนสุขศึกษาและสวัสดิศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาคัดสรรค์ รัฐอิลลินอยส์" (An Analysis of the Method Used to Teach Health Education and Safety Education in Selected Secondary Schools of Illinois) ผลการวิจัย พบว่า วิธีการสอนที่ใช้บ่อยมากคือ การอภิปราย การบรรยาย การตอบคำถาม การสาธิต การค้นคว้า และเสนอรายงาน ซึ่งแต่ละวิธีใช้มากเท่า ๆ กัน วิธีสอนดังกล่าวก่อให้เกิดผลดีในการสอนแก่ครูที่ขาดประสบการณ์ในการสอน และขาดความชำนาญเฉพาะทาง สิ่งที่ทำให้การสอนไม่ประสบความสำเร็จ คือ การที่ครูไม่ได้เตรียมพร้อมที่จะสอน

โรมานน์ (Romine, 1978) ได้ศึกษาเรื่อง "บรรยากาศเกี่ยวกับการสอนที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ดีขึ้น" (Student and Faculty Perceptions of an Effective University Instructional Climates) โดยการสำรวจความคิดเห็นจากอาจารย์คณะต่างๆ จำนวน 268 คน ของมหาวิทยาลัยโคโรลาโด และนักศึกษาคณะต่างๆ จำนวน 1,237 คน ผลปรากฏว่า บรรยากาศการสอนที่ดีจะสามารถทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ ที่สำคัญมี 40 ข้อ แบ่งเป็นกลุ่มได้ดังนี้

1. ด้านบุคลิกภาพผู้สอน เช่น เป็นคนกระฉับกระเฉง มีอารมณ์ขัน กระตือรือร้น สนใจวิชาที่ตนสอน
2. ด้านการจัดและเตรียมการสอน เช่น เตรียมการสอนเป็นอย่างดี ชี้แจงให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์ของการเรียนการสอน ด้านผลการสอนที่ผู้เรียนได้รับ และด้านการเสนอเนื้อหา

เบล (Bell, 1984) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์รูปแบบพฤติกรรม การสอนเพื่อที่จะเลือกมาปรับปรุงการสอนและการจัดประสบการณ์ให้แก่ นักศึกษาครู : การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์อันชั้นเรียน และการใช้วิธีการปฏิบัติงานการเรียนการสอน" (An

Analysis of Teaching Behavior Patterns Integrating Selected Instructional Improvement Principles and Process into the Student-teaching Experience : An Interaction Analysis/Instructional Strategy Approach) การวิจัยนี้เพื่อทำการศึกษาความคิดของครูฝึกสอน ครูพี่เลี้ยงและอาจารย์ในเทศที่มีต่อการนำหลักการในการพัฒนาการเรียนการสอนที่เลือกมาบางข้อมาใช้ในการฝึกสอน โดยใช้ดัชนีการวัดผล ระเบียบวิธีการสอนของครูฝึกสอน (Student Teaching Instructional Strategy Evaluation Index) ซึ่งประกอบด้วย 1) การพัฒนาความเชื่อมั่นในวิชาชีพ 2) การเตรียมการสอน 3) ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา 4) แบบแผนการแบ่งกลุ่ม 5) การใช้แรงจูงใจ 6) การควบคุมชั้นเรียนและวินัยในห้องเรียน 7) การใช้สื่อการสอน 8) การสังเกตการสอน 9) การให้ข้อมูลป้อนกลับ และ 10) การประเมินผล ได้ทำการศึกษากับครูฝึกสอน 2 กลุ่ม เป็นการใช่วิธีแบบเก่า คือ การสังเกตและการประเมินผลธรรมดา ผลการวิจัยพบว่า การใช้ดัชนีดังกล่าวไม่ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา รูปแบบพฤติกรรมการสอน การใช้วิธีการดั้งเดิมโดยการสังเกตการสอนและการประเมินผลได้ผลเท่าเทียมกัน จากผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนแต่ละคนเห็นความสำคัญและมีความต้องการสื่อการเรียนการสอน นอกจากนี้เทคนิคการใช้แรงจูงใจในการสอนก็มีความสำคัญมากพอ ๆ กับวินัยและการจัดชั้นเรียน

บอย (Boy, 1985) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "พฤติกรรมการสอนของครูที่ดีเลิศในวิทยาลัยชุมชนไมอามี คาคี" (Teaching Behaviors of Excellent Instructors at Maimi-Dade Community College) มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาพฤติกรรมของครูดีเด่นที่ได้รับการรับเลือกจากการเสนอชื่อของเพื่อนครูว่าพฤติกรรมการสอนของเขาจะมีลักษณะเช่นเดียวกับพฤติกรรมการสอนของครูดีเด่นในโรงเรียนมัธยมหรือครูดีเด่นในวิทยาลัยหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า เหมือนกันในหลาย ๆ ทาง ครูมัธยมศึกษาเน้นทางด้านระเบียบวินัยมากกว่าครูในวิทยาลัย ครูในวิทยาลัยนั้นมุ่งเน้นที่จะกระตุ้นให้นักเรียนได้มีความคิดที่กว้างขวางและคิดในแง่นามธรรมให้มาก ส่วนครูในวิทยาลัยชุมชนนั้นสนใจนักศึกษาเป็นรายบุคคลและพยายามช่วยเหลือให้แต่ละคนพัฒนาตนเองให้มากที่สุดตามชั้นเรียน ครูดีเด่นทุกกลุ่ม

ที่ถูกศึกษามีความคาดหวังสูงในตัวนักเรียน นอกจากนั้นพฤติกรรมที่มุ่งทางด้านความสามารถของนักเรียนทำให้ประสบความสำเร็จในการสอน อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมการพัฒนาตนเองของนักเรียนมีความสัมพันธ์มากกับพฤติกรรมที่ดีของครู

แมคคอแมค (McCormack, 1986). ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสังเกตพฤติกรรมการสอนของครูในวิทยาลัยพลศึกษา" (The Observation and Description of The Teaching Behaviors of College of Physical Education Teachers) มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ในพฤติกรรมการสอนของครูในวิทยาลัยพลศึกษาขณะที่ทำการสอนนักศึกษา โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมที่เรียกว่า Cheffer's Adaptation of Flanders Interaction Analysis (CAFIAS) กับครูผู้สอนพลศึกษาชาย 2 คน และหญิง 2 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมการสอนที่พบมากเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างการให้ข้อมูลของครูกับการตอบสนองโดยไม่ใช้พฤติกรรมทางวาจาของนักเรียน 2) ครูไม่ค้นหาข้อมูลย้อนกลับของนักเรียนมาปรับปรุงการสอน 3) มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างครูชายและครูหญิงในเรื่อง ครูหญิงจะพูดน้อย นักเรียนมีส่วนร่วมมาก ครูผู้หญิงถามมากกว่า ทั้งเป็นแบบที่ใช้คำพูดและไม่ใช้คำพูด ทำหน้าที่ครูหญิงแสดงออกเป็นการเป็นงานน้อยกว่า และความเครียดในการสอนน้อยกว่า

สรุป

งานวิจัยในประเทศ

1. ครูที่มีเพศ วุฒิ จำนวนปีที่ทำการสอน ระดับชั้นที่สอน และสังกัดโรงเรียนที่ต่างกัน มีพฤติกรรมด้านการเตรียมการสอนและด้านการใช้อุปกรณ์การสอนไม่แตกต่างกัน
2. พฤติกรรมการสอนด้านการจูงใจที่ครูใช้มากคือ ประเภทการนำเทคนิค กระบวนการและวิธีการสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ ที่ใช้น้อยที่สุด คือ ประเภทยอมรับหรือนำความคิดเห็นของนักเรียนมาใช้ พฤติกรรมการสอนด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน พฤติกรรมที่ครูใช้มาก คือ ครูเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนตอบ ที่ใช้น้อยที่สุดคือนักเรียนเป็นผู้ริเริ่ม

3. พฤติกรรมด้านการประเมินผลในการสอนวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร ครูผู้ประเมินผลโดยใช้เทคนิคกระบวนการ
ต่าง ๆ มากที่สุด และประเมินผลจากคำถามของนักเรียนประเภทความรู้ความจำน้อยที่สุด
4. พฤติกรรมการสอนเกี่ยวกับการควบคุมวินัยและการส่งเสริมพฤติกรรมทาง
การเรียนของนักศึกษาฝึกสอนในวิทยาลัยครูจันทบุรี พฤติกรรมการสอนด้านการควบคุมวินัยที่
นักศึกษาใช้มากที่สุด การว่ากล่าวตักเตือนนักเรียน และทำใช้น้อยที่สุดคือการใช้คำพูดกระทบ
กระแทกนักเรียน พฤติกรรมการสอนด้านการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเรียนที่ใช้มากที่สุด
คือ การยอมรับคำตอบของนักเรียน และทำใช้น้อยที่สุดคือการพูดถึงความยากของเนื้อหา
บทเรียน
5. ความคิดเห็นของนักเรียนและผู้ปกครองเกี่ยวกับขอบเขต หน้าที่และลักษณะ
ที่พึงปรารถนาของครูในระดับมัธยมศึกษา คือ ทักษะการสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลางเป็น
ทักษะที่จำเป็นมากที่สุดสำหรับครู ลักษณะที่พึงปรารถนาที่ครู นักเรียนและผู้ปกครองเห็นว่า
เป็นสิ่งจำเป็นมากที่สุดสำหรับครู คือ ครูควรมีหน้าตาอึดอัดแน่นแฉ่งมาใส่ แต่งกายสุภาพ เสียงดัง
ชัดเจน พูดจาสุภาพ มีลักษณะเป็นผู้นำ ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จัก
ควบคุมอารมณ์ มีเหตุผล รักและศรัทธาในอาชีพครู เลื่อมใสในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
มีความสามัคคี และมีความคิดริเริ่ม
6. พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ผู้สอนวิชาเอกสุศึกษาในระดับประกาศนียบัตร
วิชาการศึกษาชั้นสูงและปริญญาตรีของวิทยาลัยครู คือ อาจารย์ผู้สอนเอกสุศึกษาใช้พฤติกรรม
การสอนด้านคุณลักษณะส่วนตัวมากที่สุด และพฤติกรรมที่ใช้ใช้น้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการประเมินผล
การสอนและการเรียน
7. พฤติกรรมการสอนของอาจารย์พลศึกษาในวิทยาลัยครูตามการรายงานของ
ตนเองเรียงตามลำดับดังนี้ พฤติกรรมการสอนด้านวินัยในการเรียนการสอน ด้านคุณลักษณะ
ส่วนตัวในการสอน ด้านการมอบงานให้ปฏิบัติ ด้านการดำเนินการสอน ด้านการเตรียมการ
สอน ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน ด้านการจูงใจและการเสริมแรงทางการเรียน
และด้านการใช้อุปกรณ์การสอน

8. พฤติกรรมการสอนวิชาภาษาไทยของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดสุรินทร์
วิธีการจัดสถานการณ์จำลอง เทคนิคการสอนที่ครูปฏิบัติมากที่สุดคือ ครูบอก อธิบาย หรือ
บรรยายเป็นรายละเอียดก่อนแล้วสรุปเป็นเกณฑ์

9. พฤติกรรมการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 8 ที่ครูปฏิบัติมากในด้านต่าง ๆ คือ ด้านวิชาการ
จะเข้ารับการอบรมหรือสัมมนาทางวิชาการทุกครั้งถ้ามีโอกาส ด้านเทคนิคการสอน เปิด
โอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสอน ด้านคุณธรรม ชื่นชมยินดีในความสำเร็จของ
ศิษย์ ด้านบุคลิกภาพไม่ตรีต่อนักเรียนและบุคคลทั่วไป และตรงไปตรงมาเปิดเผยจากกว้าง
ด้านคุณลักษณะเฉพาะในการสอน มีการส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นหรือการ
แสดงออกต่างๆ ด้านมนุษยสัมพันธ์ มีความจริงใจต่อทุกคนโดยเฉพาะนักเรียนและเพื่อนครู

10. พฤติกรรมการสอนคณิตศาสตร์ของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบางไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การใช้วิธีสอน ครูใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากที่สุด

11. พฤติกรรมการสอนของครูสุศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญ
ศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่ครูใช้มาก คือ การบรรยาย สื่อที่ใช้มากที่สุดคือ กระดานดำ หนังสือ
และแบบฝึกหัด

12. สภาพและปัญหาการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนสุศึกษาของ
ครูสุศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรโดยส่วนรวมและรายด้าน
อยู่ในระดับมาก ปัญหาการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนโดยส่วนรวมและรายด้านอยู่ใน
ระดับน้อย

13. การใช้ทักษะกระบวนการในการสอนของครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์
ชีวิตในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร เขตการศึกษา 5 ครูผู้สอนส่วนมากใช้เทคนิค
วิธีการสอนโดยการใช้คำถามและการสอนด้วยกระบวนการกลุ่ม

งานวิจัยในต่างประเทศ

1. การศึกษาอบรมเกี่ยวกับการสังเคราะห์และวิเคราะห์เหตุการณ์ช่วยให้นักเรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้สัมพันธ์กับการใช้แบบสอนของตนและพฤติกรรมของนักเรียน
2. วิธีสอนสุขศึกษาและสวัสดีศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตัดสรรค์ รัฐอิลลินอยส์ ที่ใช้บ่อยมากคือ การอภิปราย การบรรยาย การตอบคำถาม การสาธิต การค้นคว้า และเสนอรายงาน
3. บรรยากาศเกี่ยวกับการสอนที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ดีขึ้น คือ ด้านบุคลิกภาพผู้สอน ด้านการจัดและเตรียมการสอน ด้านผลการสอนที่ผู้เรียนได้รับ และด้านการเสนอเนื้อหา
4. รูปแบบพฤติกรรมการสอนที่จะเลือกมาปรับปรุงการสอนและการจัดประสบการณ์ให้แก่ นักศึกษาครู คือ การสังเกตและการประเมินผล
5. พฤติกรรมการสอนของครูที่ดีเลิศในวิทยาลัยชุมชนโอเอมี คาดี คือ ครูมัธยมศึกษาเน้นทางด้านระเบียบวินัยมากกว่าครูในวิทยาลัย ครูในวิทยาลัยนั้นมุ่งเน้นที่จะกระตุ้นให้นักเรียนได้มีความคิดที่กว้างขวางและคิดในแง่บวกให้มาก ส่วนครูในวิทยาลัยชุมชนนั้นสนใจนักศึกษาเป็นรายบุคคลและพยายามช่วยเหลือให้แต่ละคนพัฒนาตนเองให้มากที่สุดตามขั้นเรียน
6. พฤติกรรมการสอนของครูในวิทยาลัยพลศึกษา ที่พบมากเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างการให้ข้อมูลของครูกับการตอบสนองโดยไม่ใช้พฤติกรรมทางวาจาของนักเรียน
 - จากการศึกษาวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่าพฤติกรรมการสอนของครูส่วนใหญ่จะเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ โดยเฉพาะในวิชาสุขศึกษาสอนให้นักเรียนมีความรู้ดี แต่นักเรียนยังไม่เกิดพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ การสอนสุขศึกษาโดยใช้ทักษะกระบวนการจึงน่าจะช่วยให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมสุขภาพที่ดีได้ จึงควรทำการวิจัยว่าครูผู้สอนวิชาสุขศึกษา สอนวิชาสุขศึกษาโดยใช้ทักษะกระบวนการประกอบด้วยยังไม่มีผู้ใดได้เคยทำการศึกษาวจัย เรื่องพฤติกรรมการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการของครูสุขศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มาก่อน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยในเรื่องนี้